

№ 9., 1925/26.

4—

С II-6

1. XI. 1925.

COMEDIA

Добрица Милутиновић, члан београдског Народног Позоришта, као Краљ Лир у истоименој Шекспировој трагедији.

Снимак: Влад. Бенчића, Београд

Dobrica Milutinović, član beogradskog Narodnog Pozorišta, kao Kralj Lir u istoimenoj Šekspirovoj tragediji.

Comoedia

излази сваког понедељника. Главни уредник *Никола Б. Јовановић*. Власник Издавачко Удружење „Плусшрација“ — Београд, Косовска 11.

Наша обласна позоришта

Завршетак саопштења, која је начелник Уметничког Одељења Министарства Просвете, г. др. Бранко Шеноа, дао уреднику „Комедије“ после свог дванаестодневног инспекционог путовања.

III.

МАРИБОРСКО ГЛЕДАЛИШЋЕ

Прелазећи тако једно обласно позориште за другим, остао би још само Марибор. За њега је начелник Уметничког Одељења потврдио већ познате истине и тиме нагласио да се оне узимају к срцу:

— Марибор се налази на веома експонираној тачки и треба вазда водити рачуна о томе, да су за време Аустрије у тај град долазиле ионајбоље оперне, оперетне и драмске немачке трупе. Мариборско позориште, у првом реду, врши националну пропаганду, па му, по могућности, треба излазити у сусрет у теме његовом раду.

ОСНОВНЕ ПОУКЕ

— Ма с које стране гледали на ствар, положај управника позоришта није ништа тајко замамно, иако привлачи многе; о управника се ломе сва кола, од њега траже рачуна са свих страна, њега чине одговорним сви и за све?

— Ја држим да је управник, у сваком погледу, одговоран за рад у позоришту, да је он особа поверења и да му, према томе, треба дати становиту неку самосталност, — и тога се ја држим. Али... у исти мах треба и контролисати тај рад и исто тако правично ценити и напоран рад глумачког особља. Велики је проблем осигурање оних глумаца у обласним позориштима, који више неће моћи да раде услед онемоћалости, старости, и т. д. Решавање тога проблема једно је врло замашно питање, које свакако треба и решити у докледно време.

И, најзад, завршетак љубазна човека радица, који се обрео пред двема неумитностима: гомилом аката која се морају свршити, јер се ништа не оставља за сутра, и пред сатом од кога се увек жели да што више заостаје, али и томе има граница:

— Жалим што ми не стоји на расположењу више времена, да бих се могао упустити у детаљнија расматрања актуелних

питања у појединим обласним позориштима, али видите и сами — ту је г. начелник показао свеже хрпе аката, и тек ако се сваки десети не односи на позоришта — видите, да сам заокупљен тим питањима, која морам да овде решавам уз припомоћ и савете господе чиновника овог одељења, а према интенцијама г. Министра Просвете.

* * *

А интеније господина Министра Просвете?.. Е, оне су за једног јеванара, који разговара с начелником тога министра, недокучна ствар, онако исто као што, из разговора с управништвом позоришта не можете докучити ништа о интенцијама г. начелника Уметничког Одељења Министарства Просвете. Иако сви они врло добро знају, а кад не знају они потпађају тачно све његове мисли и жеље. Али се понешто ипак даде закључити, ако не чути, из пажљивијег и дужег разговора и распитивања, ако не о интенцијама, а оно бар о тактици и односу. Тако, на пример, није било ниједног једног случаја да би садашњи министар решио ма шта без припита свог начелника или да би се упустио у ма шта заобилазећи свог начелника; нити је макар и једну једину ствар пристао и погледати, ако му није дошла преко начелника. Начелник је једини пут до њега и једини пут од њега, и никакви обизи ни разлоги нису га ни у једној прилици могли побудити на заобилажење тога пута.

Уверени смо да нам начелник Уметничког Одељења иче замерити на овој малој индискрецији, у колико од њега потиче. Неће у толико пре што она пред јавношћу, у неку руку, фиксира односе и одговорности. Повећава његову одговорност, од које се он не уклања, већ је тражи. И где се не може десити да се изврше чешаве промене, а да начелник то и не зна, а сазнаје тек кад му акта ставе на сто ради извршења ових промена. Можда, у тако некој прилици, начелнику може бити и пријатније кад у непријатној ствари не суделује, али то већ нису здрави односи. Таквих однос сада нема. У толико су одговорности веће, и то је лепо.

H. J.

ИДЕЈЕ

Позоришна изложба у Загребу

У Загребу, у фоајеу Казалишта, отворена је, као једна секција културно-историјске изложбе града Загреба, позоришна изложба. Смештена у десетак ормана, изложба се састоји из костима, слика и фотографија, из ловор-вената и реликвија, које су породице великих уметника ставиле на расположење

„Залубљена жена“ од Жоржа Порто-Риша на београдској сцени, у другој подели. На сцени В. Драгутиновић (Етјен, муж) и Деса Дугалић (Жермена).

Снимак: В. Бенчића, Београд

„Zajubljena Žena“ od Žorža Porto-Riša na beogradskoj sceni, u drugoj podeli. Na sceni V. Dragutinović (Etjen muž) i Desa Dugalić (Žermena).

— Код драме постоји за редитеља опасност, да не зађе исувише у ниансе, па да му при том основна идеја пропадне, изгуби се. Код опере, драмски редитељ неће запасти у ту погрешку, те на тај начин на опери узима лекције за драму. Осим тога, режирајући оперу, драмски редитељ навикава се на музикалност, а то му користи много, и за драму, јер је и драма ритмична.

*

— „Лајтмотив“ оперског редитеља мора бити овај: да му из спере никад не настане балет, да му се опера ни у једном тренутку не претвори у балет. То јест да игром глумача никад не дуплицира музикални ритам: „не ићи по музici“. Вада играти тако: да музика — оркестар — даде изражај *његовог* ритма.

*

— Видећете често, у опери, код ходања по сцени, да тражим ходање у синкопи према музички: то јест стварање једног противритма музичком ритму. Зато сам вазда нерадо режирао Вагнера. Нерадо, нарочито „Валкиру“, „Парсифала“ и „Лоенгрива“, јер се у тим операма одвише прописује ритам. Међутим, Моцарт је органски ритмичан и допушта један специјално сценски ритам, ретко је илустративан, већ органски драматично-ритмичан. Вагнер је писао као редитељ, а Моцарт није, али му је сценски ритам урођен... А ја бих уживао.. Него оставите то, нема смисла! насмејао се др. Гавела некој својој идеји.

— Зашто, г. докторе? Реците, у чему бисте уживали?

— Уживао бих да правим Вагнера против општег уверења, да га режирати против традиције...

*

— И после... или, ако хоћете, пре свега: важно је да оперни редитељ буде с калељником од самог почетка, већ код клавира. Услед изговарања, дикције. Ја сам морао водити очајну борбу са страшним преводима либрета. Него ово је, хвала Богу, престало — истина, тек у новије време — од кад смо добили јаке и у сваком погледу одличне преводе *Димовића* и *Коњовића*, који редитељу занста рад чине пријатним...

H. J.

САТИСФАКЦИЈЕ

Королијино »Зидање Скадра« у Београду

Пре пет година славио је Загреб двадесетпетогодишњицу постanka своје нове позоришне зграде, свечаније него што сада, у овоме тренутку, слави тридесетпетогодишњицу њену. Том

Успела маска М. Ристића, члана београдске драме у улози слуге у Шилеровом комаду „Сплетка и љубав“.

Г. Гинић је имао велики успех у улози Милера музиканта у Шекспировој „Сплетки и љубави“.

Снимање за „Comoediју“ у дворишту Мањежа. У позадини се види прислоњена стара кулиса, која служи за „хинтергрунд“ глумцима, који излазе у двориште на сли- кање.

Snimanje za „Comediju“ u dvorištu Manježa. U pozadini se vidi prisljenjena stara kulisa, koja služi za „hintergrund“ glumcima, koji izlaze u dvorište na slikanje.

На проби у дворишту Мањежа, између чи- нова, другарски на клупи, с лева на десно: Гинић, Ризнићка, М. Гавриловић и П. Пав- ловићка.

Na probi u dvorištu Manježa, izmedju činova, drugarski na klupi, s leva na desno: Ginić, Riznička, M. Gavrilović i P. Pavlovićka.

G. Ginić je imao veliki uspeh u ulozi Milera muzikanta u Šilerovoj „Spletki i Ljubavi“.

приликом требало је да дође и до једне свечане представе, и Управа казалишта била је у неприлици шта да пружи народу.

У то доба лежао је у Загребу, у болници, тешко болестан, млад песник, Србин. Мирко Королија био је између живота и смрти. Али је песник имао под узглавком свршен драмски поем, своје сјајно „Зидање Скадра”, у коме је у гранит језика уклесао и алабастером стихова извајао језиву трагедију три брата Мрњавчевића, и трагедију најмлађе и најлепше и најдивније снахе, дивне Гојковице, која тражи да је зазидају Скадру у темеље, да их вила, завидљива на њену лепоту, не би разграђивала. А то је само за прости пук, за аргате, та злобна вила; јер сама браћа, суревњива један на другог, кврила су преко ноћ оно што би преко дан било изграђено, рушила својим рукама заветну мисао коју сами спроводе. Браћа се mrзе због дивне Гојковице, и један другоме копа гроб, и не могу да дижу Скадар, њену замисао и дело. Хоће се жртва — и Гојковица се жртвује. Она подешава да је живу зазидају у темеље града, који ће да влада и копном и морем, јер зна да браћу може сложити само над својим гробом. И тако је зазидана Гојковица млада, и то дивно дело посвећено — узиданој у темеље — *Мајци Србији!*

Један пријатељ на смрт болеснога песника, у завери са његовом женом, показао је, без знања његова, рукопис некоме из Народног Казалишта. — И, већ кроз неки дан, заборављеном и забитом песнику долазе на ноге: тадаљи интендант г. Никола Андрић, г. Иво Рајић и још неколики, и узимају му дело за — свечану представу! Мирко Королија је откривен! Мирко Королија доживљује тријумф! Критике славе новог драматичара на туцета и не постоји луксуз негативних судова. Представа је била сјајна, за опрему се нису жалила средства. Редитељ, г. Иво Рајић, развио је раскош и блесак, како то само он уме; драматуршки посао обавио је г. Гавела.

На представи су били и делегати београдског Народног Позоришта. Они, специјално, били су занећени и очарани „Зидањем Скадра”, том еминентно — српском националном творевином, која је била и намењена београдском театру, и година ма рађена и цизелирана за њу, па је добра срећа тада широкогрудог Загреба добила један осмех више.. Те године је песник „Зидања Скадра” добио и Деметрову награду, иако је против себе имао и Косора, и Пецију, и Крлежу...

Не знам да ли је тамо код нас познато да је, у име нарочног признања, Министарство Просвете откупило велики део накладе књиге штампане латинicom, код Braće Vasinića у Загребу (до издања ћирилицом није се могло доћи!). Из те књиге и данас, пошто је исувише рано за њу прошла мода салонских снобова, деца уче по школама језику и узорима

песничког стила. Па су, тада, и босанска и далматинска покрајинска влада, откупом и препоруком књига учинили своје... А београдски делегати, очарани и усхићени, обећали су да ће га изнети на репертоар, чим буде готова нова зграда...

Откад је готова нова зграда?! А легенда о нашем Скадру и трагедија читаве наше расе до данас није изишла на београдску позорницу, за коју је и писана, и која је позвана да јој пронесе славу преко себе...

*

Дозијемо да је управа београдског Народног Позоришта предузела кораке да се ово дело најзад појави и на сцени за коју је било и намењено, и то још у току ове сезоне. Дело би, героватно, имао режирати нови директор драме, г. др. Бранко Гавела, који је пре пет година у Загребу над њим извршио драматуршки посао. Артистички гурман, др. Гавела, верујемо, не би одбио ову задаћу, која би била и један леп гест за Београд и једна захвална режија, ако се ставе на располагање средства за долично извођење.

Напокон, Београд би имао и права да рекламира овај оригинал, који је распикућски предат забораву, пре него је и заблистао. Његово изношење на репертоар прве позорнице наше земље и наше расе било би једна сatisfакција и народу, и књижевности, и позоришту и, најзад, и писцу „Зидања Скадра” драмског поема у 3 чина, посвећеног Мајци Србији.

H. J.

НА ЛОВОРИМА

Успех Хацеовог »Повратка« у љубљанској опери

21 марта — на равнодневнице — 1911 г. испечен је у Загребу, на рукама, од Народног Казалишта чак до Илице, Слићанин мајстор Јосип Хаце, чија је опера „Повратак“ тек већи први пут певана у казалишту. А пре неки дан, 22 октобра, та опера доживела је премијеру у Љубљани, и љубљанска је штампа њоме просто одушевљена, и слави Хацеа и његово дело једнодушно, тако рећи прелазећи ћутке преко свог словеначког оригинала, Гербичевог „Нabora“ („Регрутација“), који се у рецензијама просто изгубио пред Хацеом.

Мајстор Јосип Хаце нама београђанима није непознат. Комедија се, у току свога излажења, два пута осврнула на његов рад. Поновићемо да је јануара ове године прославио и 25-тогодишњицу од дана свог првог штампаног рада, а тај рад је био композиција Бранкове чувене песме *Кад мнидијах уметри* (1910 г.) Ова ствар учинила је Хацеа, који је први и један

Јосип Хаце, сплитски мајстор, који је ове године прославио 25-тогодишњицу композиторске делатности. Његова опера „Повратак“ пре неки дан имала је велики успех у љубљанској опери. Оне две лепе песме у Бартуловићевој „Биједној Мари“ његова су композиција.

Josip Hatze, splitski maestro, koji je ove godine proslavio 25-togodišnjicu kompozitor-ske delatnosti. Njegova opera „Povratak“ pre neki dan imala je veliki uspeh u ljubljanskoj operi. One dve lepe pesme u Bartulovićevu „Bijednoj Mari“ njegova su kompozicija.

1. Марија Рајди — Ествиг, сопранисткиња бечке државне опере, концертовачка ускоро у Београду. — 2. Александар Боровски, прослављени руски пијаниста, концертовач 7. новембра и зујсаној дворани Универзитета у Београду.

1. Marija Rajdi — Estvig, sopranistkinja bečke državne opere, koncertovace uskoro u Beogradu. — Aleksandar Borovski, proslavljeni ruski pianista, koncertovac 7. novembra i zvjezanoj dvorani Univerziteta u Beogradu.

од ретких хрватских музичара који су се дали на музичку обраду српских песама, преко тој популарним. После је дошла „Молитва“ од Војислава Илића, па Змајеви „Лем-Един, и „Селим Бег“, и тако редом, преко 60 песама које је ставио у модерно рухо. Има и кантата. Ту спада: „Големи пан“ Вл. Назора, спеван поводом смрти Силвија Крањчевића, па „Ноћ на Уни“ (патриотска ствар, величанствена химна слободе из 1901. г.) изведена у Бечу, Плзну, Бараждину, Загребу, Љубљани, Сплиту, и тако даље... Разуме се да је поклоник мелодије, за кога је „мелодија нада све“, морао дати и свој трибут народним мотивима, па је тако хармонизирао четири свеске: босанске, македонске, србијанске и сремске и циганске мелодије. Ми, београђани, знамо га најзад, и као симпатичног композитора оних двеју мелодија из Бартуловићеве „Биједне Маре“.

Сам „Повратак“ имао је у Загребу, 1911. г., велики успех: давао се десетак пута, да одмах пође, са турнеом загребачке трупе, у победоносни поход: Дубровник—Сплит—Шибеник—Београд. Београдска критика, тада, изразила се врло симпатично о овом „ајнактеру“ — у два дела везана интермешом —, говорећи о вештој оркестрацији и о енергичном и снажном композитору који, истини, подлеже утицају Маскањија, али не копира, ни њега ни Вагнера, кога такође воли.

Сије је прост, узет из истоимене драме *Срђана Туцића*: Иво, главни јунак драме, одлази на рад у Америку. На дому му остају жена му Јела и мати. Услед немаштине Јела заборавља на верност, предаје се сеоском газди Станку и живи задовољно. После неког времена Иво се враћа, дознаје све. После мале сцена, при којој би убио жену да није побегла, чује се глас Станков који, по тој, иде својој драгани, не знајући за промену у кући. Иво наморава мајку да га пусти у кућу, и убија Станка. Тиме се, ето, свршио „Повратак“.

„Повратак“ је још прешао преко позорнице у Осеку, па у Чехословачкој: у Бранислави, Кошицама. Постоји клавирски извод бечког „Edition Slave“. Не видимо зашто се ова опе-

Pozornica i ljepota.

Da šminka i puder ne koriste na licu i vratu, to znade svaka dama a naročite šminke za pozornicu, koje se skidaju vazelinom, masti ili kakaovim maslacem, no tim sredstvima nisu isčišćene sve kožne pore, u koje se uvukla najprije šminka, pa onda mast; to se neda očistiti temeljito ni alkoholom, ni sapunom, a najmanje samom vodom. Slavna opera pjevačica Adelina Patti uvidjela je to i dala je, da joj se po njenom vlastitom receptu sačini neka mlijeca emulzija, koju je ona stalno rabila i njome čistila lice i vrat, pa jedino toj emulziji imade ona zahvaliti, da je još u svojoj 54. godini bila slavljenja kao poznata ljepotica, a do svoje smrti u 76. godini zadржала je svežinu i sjaj teinta. Ta se emulzija i danas proizvodi pod imenom „Visagine Adelina Patti“ u Parizu, a kod nas se dobije u svima drogerijama, apotekama i parfimerijama uz cijenu od Dinara 30 — po boci. — Glavno skladište za Jugoslaviju: Zagreb Gajva ul.

ра, кратка и нимало тешка, не би дала и у Београду, данашњој публици. Можда уз „Кавалерију рустикану“ великог Маскањија, који је Хацеу био учитељ. Јер Јосип Хаце студирао је код Пиетра Маскањија.

H. J.

Позориште на фронту

Пису ово обичне анекдоте, за смех, већ прилози за историју нашег позоришта. А има и анекдота за смех: 1. Разлика између „Кина“ и „кинина“; 2. Ни мушки ни женско, већ „Женглескиња“.

— Господине пуковниче, имате позивницу за позоришну представу, која се даје данас у 2 часа по подне.

Тако ме ослови посилни, на сам Петровдан, на положају „Пожарска Коса“.

Можете мислити колико сам се изненадио: позоришна представа, на положају, у дometу пешачке и митраљеске ватре а под свакодневном артиљеријском ватром.

Погледам посилног и помислим: можда је каква шала у којој и он учествује; или ме његово увек озбиљно лице увери о противном. У руци је држао неку хартију, и пружи ми је.

Задиста, позоришна објава, штампана на писаћој машини: имена лица и све остало по пропису:

„Данас на рођендан Њ. В. Краља Петра и т. д. . . . даје се:

ОБИЧАН ЧОВЕК

шала од Нушића и т. д. . . .

Протрљам очи, да случајно не сањам, јер поред опасности, која је овој представи претила, изненадила ме је и брзина. Кад је све то спремљено?! Напослетку се помирим с мишљу: да ће то бити нека тричарија — али се ипак реших да посетим представу.

Данас на мом фронту било је мирно, преко обичаја: ево већ скоро 2 часа по подне, не чује се ни топ ни пушка. Ми због рођендана Краљевог, решили смо се да изоставимо, за данас, уобичајено гађање за узнемирање, а Бугари, ваљда, задовољни овим, ћутали су такође. Спремих се и одох на представу.

Изненадио сам се: на пољани, позади осматрачнице команданта 22-ог пешачког пука, направљена је позорница, издигнута за пола метра од земље, са дosta лепо израђеном завесом, испред које било је и седишта за боље госте.

Кад сам дошао била је већ „пуна кућа“: поред команданта пешадије и његовог штаба било је и официра са предњих положаја и из батерија, колико је могло да се одвоји — био

Šekspirov „Kralj Lir“ na beogradskoj pozornici: Dobrica Milutinović (Lir) i A. Zlatković (Luda).
— Snimak: Vlad. Benčić, Beograd. —

Шекспиров „Краљ Лир“ на београдској позорници: Добрица Милутиновић (Лир, и
Златковић (Луда).
— Снимак: Влад. Бенчића, Београд. —

је и командант дивизиске артиљерије, симпатични пуковник Милан и ордонанс му поручник Паја или тако звани: „Паја ордонанс, што више воле покер него санс”, па даље пуковници: Блажа, Дунин и Миша. Осим њих много официра, подофицира и војника.

Заузесмо места, све по рангу, и представа почне.

Можете мислити, колико смо се сви изненадили, или, готово забезекнули, кад смо одмах у првој сцени видели девојче: елегантно, са лакованим ципелицама, са свиленим чарапама у свиленој блузи.. и т. д. Сви смо били у доумици: да ли је мушки — као што пише у листи — или женско. Пуковник Милан ме погледа, ваљда је хтео да упита: откуд вам женске? Слегох раменима. Остале особе: мушки и женске, биле су, такође, без прекора одевене. Декор је такође задовољавао.

Представа је текла тако добро, да смо сви заборавили, да смо на положају, у непосредној близини непријатеља. Али нам ову илузију разби добро познати звук гранате, која лети кроз ваздух. За један тренутак сви се узнемиријмо а граната тресну, са силном експлозијом, на 100 метара од места, где смо били, у правцу моје осматрачнице. Мени је било јасно да гаја осматрачницу и то батерија, која нам је била позната. Пуковник Милан упита ме погледом? „Нема опасности”, рекох му. Сва лица: публика и глумци, ови последњи, за један тренутак занемили (изгледали су, као кад се прекине филм у биоскопу, без покрета) — погледаше у нас. Требало је само неко од нас тобија, као компетентне личности, да викне: „бежи” и створила би се гужва, коју би непријатељ приметио и обасао јаком ватром, и природно је да би се свршила представа са губицима, јер је непријатељ ову простију добро познавао по даљини. Овако пуковник Милан, хладнокрвно — као што је увек био — само рече: „Не мрдај, продуж!“ И представа се настави — без обзира што је непријатељ избацио, једно за другим још три гранате и два шрапнела — и то се тако играло, као да се представа даје код „Коларца“ или „Такова“ а не на „Пожарској Коси“, и комад се заврши, без прекида и са заслуженим аплаузом.

Публика се разашла, веома задовољна.

Тек што сам дошао на осматрачницу, са командантом пешадије, где смо и даље продужили разговор о позоришту и о његовом великом моралном дејству на војнике, кад одједном Бугари отворише паљбу, из свих својих топова. Ово је било изненађење за нас, јер Бугари никад нису били, на овом фронту овако активни, пошто су осећали да смо јачи у артиљерији.

Телефони почеше да раде — по договору са командантом пешадије, одмах наредим: да се из свих пољских и брдских топова бију ровови непријатељски, а из хаубичких контра-

батерија непријатељска артиљерија. Ово је имало успеха, јер непријатељска ватра прво малакса а после сасвим преста. „Молим те продужи још мало, да их казнимо”, рече ми командант пешадије и ја продужих још кратко време. Потом се све умири.

Резултат овог артиљериског кратког дуела био је: са наше стране, два лакше рањена; од непријатеља предали се један поднаредник и седам војника и изјавили су: да је непријатељ имао губитака. Даље поднаредник је изјавио: да су они отворили ватру, јер су видeli неко комешање и ларму код нас (значи да поштована публика није била довољно опрезна, по свршеној представи), па су се бојали каквог напада. И тако се свршила прва представа.

Одмах, после овога, образовано је „Позориште Југословенске Дивизије“, и то на мало згоднијем месту: позади дивизиског штаба у „Доњем Пожару“ — место опет у дometу артиљериске ватре али много сигурније него прво.

Позориште се развијало и напредовало, а благодарећи новчаној помоћи официра имало је знатну гардеробу, тако да су се давали: *Бидо, Зулумкар, Девојачка клетва* и т. д. Све у беспрекорним костимима и декорацијама. (Ова гардероба, по свршеној офанзиви, поклоњена је скопљанском позоришту, а вредела је преко 15.000 драхми, — у своје време доста).

Сваки официр признаје велики морални утицај овог позоришта, и то не само на војнике, него и на саме официре; и ја ево, признајем, да сам увек — (нажалост свега једанпут или два пута месечно) — силашћи у „Доњи Пожар“, послом једва чекао: да идем у позориште и ако сам све комаде знао, иотово, на памет, још пре рата. Војници су сматрали као велико задовољство, кад би добили дозволу, да са положаја сиђу у позориште. Представе су коментарисане на положају, по осматрачницама и рововима и оне су одстраниле многе од туробних мисли и заборавило се на бриге и тешкоће.

Позориште је имало и свога директора, капетана Милана, и његов рад заслужује свако признање. Ја немам довољно речи да га похвалим. Мислим да су се баш из његове средине створили силни вицепи на рачун позоришта и глумаца.

Тако се говорило, да је директор био врло строг и наређивао „глумцима“ да перу врат и уши, како би мање трошили пудер, или да перу ноге, кад већ облаче свилене чарапе, због „мириса“ и т. д.

Да поменем неколико анегдота, из овог позоришта (а има их много).

При деоби јела (наравно да су и глумци ишли на казан) један „драмски“ рећи ће кувару: „Још, мало је“, (имитирајући Кулина из „Кнез Иве од Семберије“). Кувар му даје још једно парче. „Још“ — понавља драмски. Тако ће се кувар

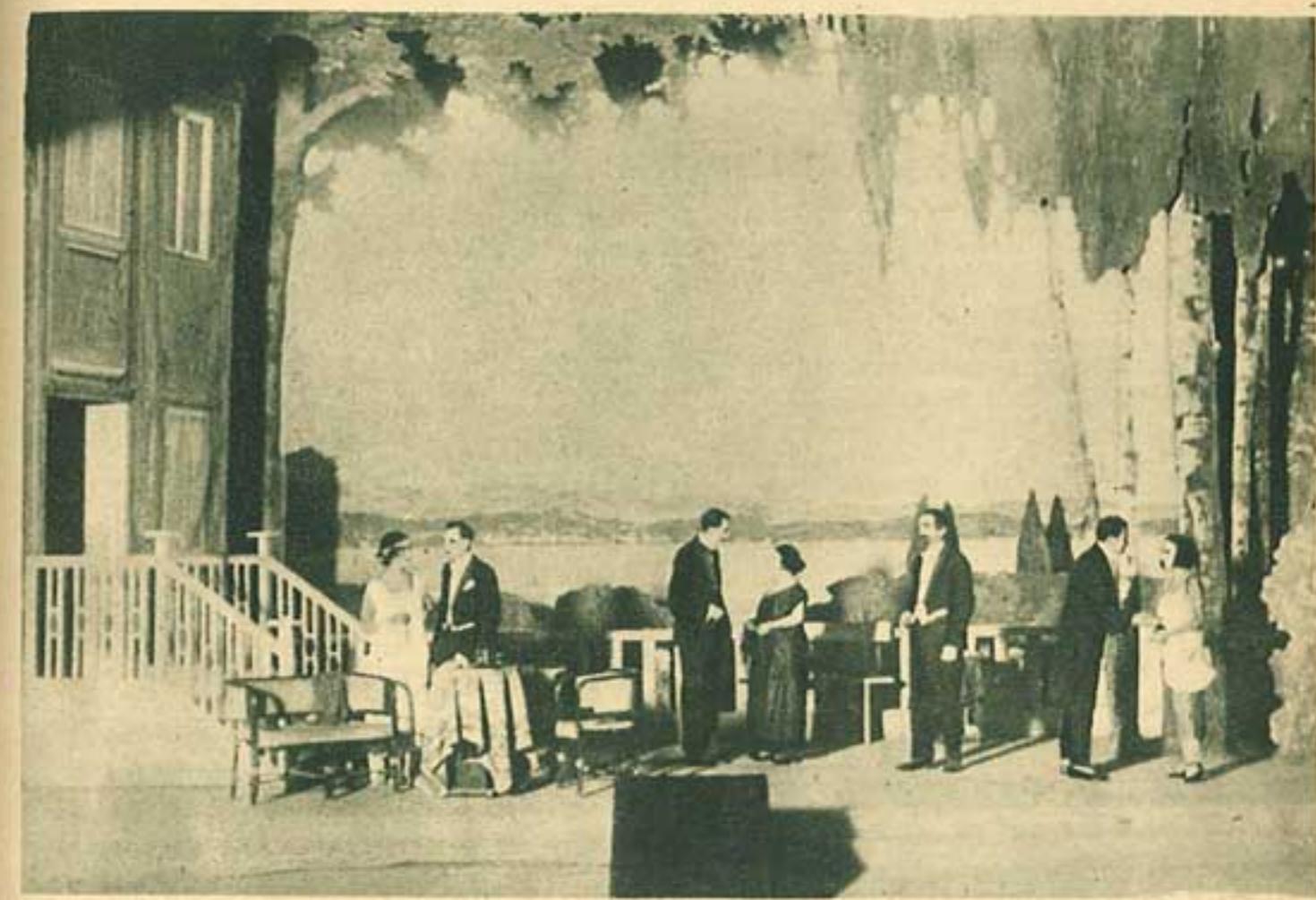
Дилетанти Српске Народне Читаонице у Лединцима (Бачка) успешно су приказивали позоришни комад „Диду“
— Снимак: И. Каповића, Нови Сад. —

Dilettanti Srpske Narodne Čitaonice u Ledenicima (Bačka) uspešno su
pričekivali pozorišni komad „Djedu“.

Сплитско Народно Позориште. Војновићеве „Машкарате испод купља“, свршетак III. чина:
Михићка, гошка (г-ђа Јеле) и Шетинска (г-ђа
(г-ђа Ане) стоје, г-ђа Драгић (Аница, у
фотељи).

Splitsko Narodno Pozorište. Vojnovićeve
„Maškarate ispod kuplja“, svršetak III. čina:
Mihičićka, gošća (g-dja Jele) i Šetinska (g-dja
(g-dja Ane) stoje, g-dja Dragić (Anica, u fotelji).

„Искушење“ Шарла Мереа, II. чин, у Сплиту. „Iskušenje“ Šarla Merea, II. čin. u Splitu.
Foto „Olimpia“, Сплит —

досетити, да може бити батина, ако не буде меса за све, па па скреши руке на трбух и скромно одговори: „Сиротиња смо, кнезје”.

„А јелте, молим Вас” — запитаће један „ново дошавиши” официр пречанин, неког нашег резервног официра сељака — „да ли се даје и „Кин”.

„Јок сад се не даје, али летос, кад смо имали маларију, давали су по два на сваког војника”. — Мислио је на Кинин

Нова завеса, коју је израдио неки уметник заиста је била врло лепа: вила пружа венац рањеном војнику, који умире, на бојном пољу, а у даљини се рађа сунце. Вила израђена модерно: танка, висока. Војници посматрају завесу, пре представе и диве јој се: Тек ће, одједном, један, за вилу:

„Да ли је оно мушки или женско?”

„Женско, бре” — додаје други.

„Јок, вала, није ни женско ни мушки, него права Енглескиња”.

Уверавају да је ово било истина: јер наш војник није могао да сматра Енглескињу, која је, као шофери, радила све мушки послове, другче него као мушкарца, а види је да има нешто женско у себи, те тако је створио појам да Енглескиња није ни мушки ни женско, него „Енглескиња”.

H. M.

Splitsko Narodno Pozorište

Управник Bartulović na odsustvu. — Zamenik, dramaturg, g. dr. Mirko Korolija. — Hiljadugodišnjica i obilgačni Tomislav. — Triumf maestra Hatze. — Polemika oko loža i oko svega.

Пре неки дан отпутовао је на полугодишње одсуство, у Париз, управник овдашњег позоришта, г. Нико Бартуловић, кога је наша, београдска, позоришна публика имала прилике ближе да упозна и да заволи приликом давања његове „Биједне Маре” у престоници, и коме и даље указује знаке своје симпатије, пунећи му још кућу у Манежу, где се обилно пљеска и дирљиво сузе просипају. Његовим одласком није и дајмање нарушен континуитет у раду, пошто је, истим актом Министарства, за г. Бартуловићевог заступника постављен његов драматург, г. dr. Mirko Korolija. Мирко Королија, песник узвишенога у поезији, а као драмски писац прослављен као аутор драмског поема *Зидаш Скадра*. Он је зачудо стрпљив чиновник и добар бирократа — у колико у државном позоришту, које рукује државним парама, мора бити бирократизма, — и, попут песника јачег калибра, оних

најјачих, који су у исти мах и жаришта енергије, а уз то су издисциплиновани и школом и рутином, др. Мирко Королија, — иначе тих и скроман културни радник, који се не чује, сувише поносан да би поднео и сен онога што личи на реклому и чије се блиставо име још ни похвалом ни покудом није влачило по цомбастим новинарским ступцима, — тај драматург државног обласног позоришта има јаког смисла за реално, за свакидашње, за које се и у овом чистом граду, на жалост, мора да тоне до чланака. И борben је, што такође мора спадати у особине људи, којима у данашње време Министарство повераје вођење државних позоришта у овој земљи, која имају да даду и духовног хлеба народу, а не само сингесе како то често народ тражи; и воли ову кућу песнички идеално, и отмено, и разборито и разумно, те се борба и полемика по листовима, које се морају водити, воде отмено. А већ у звездама је писано да, где год има позоришта, мора бити и борбе: ван позоришта — за позориште. Душе вальа, престоница је одувек давала тон, који је узлетао и преко оног највишег „це”, а провинција, бар ова овде, послушан је ћак, ма да ипак, чини се, нешто чеднији...

У осталом, овде се не треба ни чудити основу борбе: он је у самој крви, то је наследна болест крви, болест прокњижена и оверена печатима и потписима, и немогућ је то посао тражити од таквих наследника да се сами излече. И кад се већ од наследно оптерећених тражи да буду сами своји лекари, да сами над собом изврше ампутацију, сурово је и неделикатно је љутити се на њих што се отимају, бране, што реагирају, што јаучу. Власнике ложа треба склонити да се одрекну власништва, јер ће иначе позориште пропасти, то јест затвориће се, па шта ће им ложе! Или бар да се ограниче у уживању тога права. До тога ће доћи, до тога мора доћи, али борба је велика. Није ни морално да у XX веку и даље постоје нека феудална права и да глумци и управа буду као неки меропси, полуробови, на оним даскама које су још предмет феуда неколиких породица, неким чудним начином, али је разумљиво кад управа позоришта и министарство бар у спољашњим формама саобраћаја штеде и нехотично заточнике средњих векова. Напокон, њихови стари волели су толико уметност да су подигли ту кућу, па макар за љубав тих старих!... За љубав тих старих наћи ће се и код потомака, вадљада, толико љубави, да ту кућу врате Уметности, за коју су је опи стари и подигли! За крајња средства вазда има времена, и за узидавање у темеље градњи нечег најдражијег такође. Јако је за Рада Неимара, зазидаће он, неумитан ко судба, а шта, колико и докле Мрњавчевићи ложа ће већ да се погоде.

Иначе, неотмено је кад, искоришћујући ову крвну болест организма, падну у јавности напади који човека са стра-

Учительница балета и прва балерина осеч-
ког казалишта, Грета Годлевски.

Učiteljica baleta i prva balerina osečkog Ka-
zališta, Greta Godlevski.

Ида Прегарц, првакиња новосадске драме,
дошавши са сплитске позорнице наступила
је са успехом у „Госпођи са сунцокретом“.

Ida Pregarc, prvakinja novosadske drame,
došavši sa splitske pozornice nastupila je
sa uspehom u „Gospodji sa suncekretom“.

не морају да запање. Нисте у Сплиту, те не чitate пажљиво овдашње новине. Има, на пример, људи који под потписом, на озбиљније, траже да се укине драма и дају само музичке ствари, а — позориште, разуме се, да и на даље држава издржава. И тим људима управа мора да одговара километарским изјавама. Или, с друге стране, али много више под сурдином: тражи се да управа „нешто и рескира“ за музiku, па да одмах и без повишења државне субвенције, почне и с музичким пролукцијама. Међутим, управа „већ две године рескира“ — како вели у једној својој „завршној речи“ у новинама, па је свршила с дефицитом, и даље у том правцу не може. С данашњом субвенцијом може се водити само драма. Ако хоће музiku, нека помогну: општина и приватни, нека не одмажу власници ложа, нека се укину феудална права..

**

Иначе, и свде је дошла на ред хиљадугодишњица, и свечана представа и облигатан Милетићев „Томислав“; V чиз, једна сцена — сцена крунисања. У присуству српског и бугарског изасланика. Уз то је управа импровизовала, као „шлус-ефект“ једну живу слику: око лепе Југославије са државном заставом у руци, као један кип Ђоке Јованчића, окунула се сојека свлашићег гарнизона, у борбеном ставу, с пушкама на готовс, готови да за њу падну. Гуслар, са неколико пригодних речи, везује прошлост са садашњошћу, завеса пада а бура одушевљења се пролама.

Биле су, разуме се, и химне, и један потпури народних мелодија, па је „Гуслар“, под дириговањем маестра Јосипа Хаџеа, у мешовитом збору лепо отпевао Вилхарово „Смиље и босиље“. Г. Хаџе изазван је неколико пута: тиме су сплићани изразили своју радост и своја честитања своме домаћем маестру, чија је опера „Повратак“ прошле недеље славила тријумфе на љубљанској позорници.

H. J.

DILETANTI

Izvedba „Scampolo“ u Dubrovniku

Dubrovačko Kazališno Društvo под ravnanjem i režijom g. A. Jurine izvelo je u Dubrovniku nedavno poznatu i ljudku komediju Daria Nicodemi „Scampolo“. Sam izbor komada, па доволjan napredak ове групе представљача и njihov uspjeh kod publike daju nam право и smjelost osvrnuti se на ову izvedbu.

Главну ulogu odigrala je sa mnogo ljubavi i talenta nova i mlada sila gca Fulvi Invernizzi. Uzme li se u obzir da je ovo njezin prvi nastup na kazališnim daskama i to u ulozi prota-

goniste, onda je one večeri doživila pravi triumf; zaslužila svako priznanje. Bez sumnje, kad se uzme u obzir da je gca Invernizzi sa ovom prefinjenom ulogom prvi put izšla na pozornicu, onda i pored svih nemogućnosti, njena Scampolo dobija jednu blažiju formu, no što je bio utisak. Realizacija pjesnikove zamisli o tom naivnom, punom srca, duha i nepokvarenosti, о tom jedinstvenom odpatku civilizovanog društva ipak je dobro data.

U skladu sa igrom gce Invernizzi dali su svoje tipove i ostali glumci, često preko prosječnosti, radi dobrih trenutaka. Njen partner g. N. Matijević (Tito) dao je nekoliko oštih konturna. Uspjelo je i gci K. Pletković da postigne akcenat uvrijedljene Franke. Emilia gca Mery Baletin bila je podnošljiva; sa malo više senzibilnosti bila bi možda odlična. G. Bubalo pokazao se u staroj rutini i spretnosti. Gjilioli g. Petričevića simpatičan starčić. A nije manje interesantan g. Storelli kao „nepoznati gospodin;“ njegov je tip pogodjen okrajak jedne izgubljene civilizacije. G. B. Kriletić kao Edisto dosta dobar. A sudeći po posjeti i oduševljenju publike prikazivanje ове комедије sasvim je uspjelo. Grupa ovih поžrtvovnih ljudi zaslužuje svaku pažnju, jer i usprkos svih zapreka, прimitivnih средстава i slabog finansiјalnog stanja улаžу сви напор да у своја приказивања унесу што виše umjetničkih kvaliteta, а то значи napredak више за порориšni живот u Dubrovniku.

Филмске ситнице

ШТА ЂЕ РАДИТИ КАД НАПУНЕ ПЕДЕСЕТУ?

Један амерички филмски лист дошао је на добру идеју, поставивши свима филмским звездама „Парамунта“ једно деликатно питање: шта ће они радити кад напуне педесету годину?

Као што се и очекивало одговори су били интересантни и различити. Много њих су пожелели мирну старост на каквом примерју или сеоском добру.

Одговори чувенијих уметника су врло занимљиви:

Пола Негри је изјавила да би желела да предводи једну позоришну трупу. Глорија Свансон би најрадије била домаћица и сртна мати шесторо деце. Бети Компсон би се посветила писању својих мемоара. Рудолф Валентино је изјавио да би се мануо жена, повукавши се на усамљену фарму да после бурног живота проведе старост залевајући цвеће и хранећи голубове. Рикардо Кортец би кренуо на пут око света, што му је давнашња жеља. Жак Холт би најрадије постао директор, а Рајмонд Грифт би се вратио трагедији.

Сто људи, сто ћуди! Заиста.

Симпатична кино-звезда Оси Освалд снимала је недавно један филм на нашем приморју. Љубимица публике у својим омиљеним комедијама француског жанра, велики је лјубитељ животиња. Оси Освалд на балкону своје виле са својим љубимцем.

Simpatična kino-zvezda Osi Osvald snimala je nedavno jedan film na našem primorju. Ljubimica publike u svojim omiljenim komedijama francuskog žanra, veliki je ljubitelj životinja. Osi Osvald na balkonu svoje vile sa svojim ljubimcem.

Натицање у прављењу гримаса у најновијем филму Мери Пикфордове „Мала Ана“. Фilm је из деčјег живота у Њу-Јорку, а на сцени су по један представник свију раса које живе у овом граду: Талијан, Јеврејин, Рус, Кинез и Црнац.

Naticanje u pravljenju grimasa u najnovijem filmu Meri Pikfordove „Mala Ana“. Film je iz dečjeg života u Nju-Jorku, a na sceni su po jedan predstavnik svih rasa koji žive u ovom gradu: Jevrejin, Rus, Kinez i Crnac.

Макс Линдер чувени, француски кино глумац, једак од најбољих комичара света, ненадмашни имитатор пијанца и кreator многих прво успелих салонских комедија: Макс као

Maks Linder, čuveni francuski kino glumac, jedan od najboljih komičara sveta, nenadmašni imitator pijanca i kreator mnogih prvo uspelih salonskih komedija: Maks kao Kralj Cirkusa.

ЦРНИ ПИРАТИ

Овако се зове најновији филм Дугласа Фербенкса, проплављеног креатора Диминог д' Артањана. Снимање овога филма је већ увек почело и ускоро ће бити завршено. Партер Фербенксов је Бил Дове, познати креатор из сјајног филма из филмског живота „Холивуд”.

КРАЈ ТРКАЛИШТА

Још један спортски филм који ће се ускоро пустити на тржиште. Тркалишта су одувек била попришта многих занимљивих догађаја и авантура. Зато су и сижен оваквих филмова врло интересантни; као што је случај са *Мак Леновим „Хотентотом”*.

„Краљ тркалишта” биће интересантнији у толико, што у њему главну улогу интерпретира *Франк Кенан*, један од најгенијалнијих америчких трагичара. Главну улогу играће проплављена Клер Виндзор, а друга улога поверена је Рециналду Баркеру, који изврсно игра цекеја. Догађаји се одигравају на највећем светском тркалишту: Кентуку.

Филмски новитети

Нови филм Макса Линдера

Овај симпатични комичар, који је с успехом играо у многим салонским филмовима, а и Београду је познат из више филмова, нарочито као „Краљ Циркуса”, припрема сада један нови филм, који ће се звати: *Максси Ловци*. Ненадашки интерпретатор шијанаца и салонских „лафова” Макс и свде има да покаже свеж хумор и своју изванредну моћ заплитања ситуације, онако као што то он већ уме.

Снимање прве сцене свог великог филма почело је 15 октобра, и то у једној луксузној вили, у околини Париза.

Ћуталица

Драма пуна авантура, жанра као што су филмови Лучијана Албертинија, Београду познатог из „Провалије смрти”. Главне улоге поверене су неколицини познатијих уметника као што су **Жак Холт, Лоа Вилзон, Ернест Торане**. Овај филм режира са пуно успеха д' Ирвин Вилет, а ускоро ће бити завршено снимање.

Филм Валентина у Лондону

Најновији филм Рудолфа Валентина, љубимца жена и идола Шинарица, приказује се са успехом у Лондону. Овај његов филм носи наслов „A Sainted Devil“ („Посвећени ћаво”), врло је успешен, као у игри тако и у режији, а његова партнерица Нита Налди задивљује цео Лондон.

Из текстова

Подокница из »Биједне Маре«

Бартуловић-Ботићева „Биједна Мара“ пуни кућу у Београду, и своја текста оне „подокнице“ (серенаде) из I. призора IV. чина, к ју пева Адем, још пре него се завеса дигне, тужно и полутгасно, са улице. Мелодију је дао сплитски мајстор Хаџе, и она је преко ноћ постала популарна.

Да ме хоће драга
Здраво дочекати;
Здраво дочекати,
мило поздравити:
Што ми носиш, злато,
из тог Клиса твога? —
Ја ти носим, душо,
румену јабуку,
и носим ти, душо,
ђулсије водице,
и носим ти душо,
срце обрањено.
Прам' јабуци, душо,
да ми се румениш,
да уздишеш, душо,
мирисом ружице,
а да видаш, душо,
срце обрањено . . .

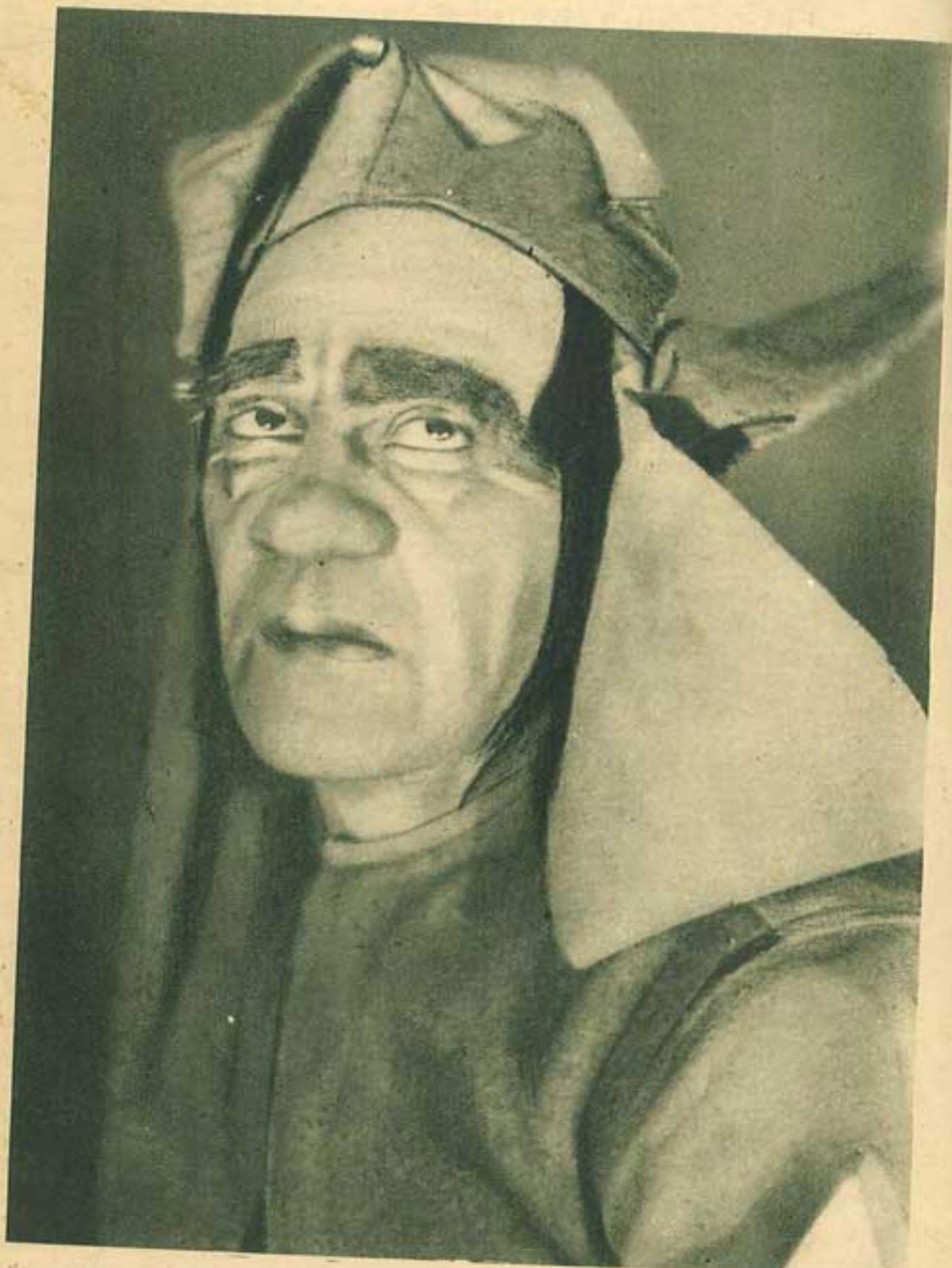
Лиза Попова у Пешти

На концертном подијуму с Баклановом.

18. октобра давао је Ђорђе Бакланов свој концерат у Будимпешти, а поред њега, у двема тачкама, и *Лиза Попова*, наша одлична оперска певачица.

„Она је, — пише један пештански лист а с њим и сви остали готово дословце, — прва београдска уметница која се после рата пење на будимпештански концертни подијум.. Пријадоне са образованог Истока млађе су од оних са образованог Запада, а она је једна лепа, мила, млада жена. Рођена глумица, ватрена, богата темпераментом, типично словенка и типично словенски сентиментална. Ватра жива, али веома симпатична. Глас здрав, јак и уме да га употреби. Она не воли *пјана* као Шаљашин, већ *форта* и не заборавља да повећа успех својом глумачком вештином. Тешко нам је веровати да је „господин Пучини“ тако замисљао Мими, али је извесно да је човек може и тако замисљати. Публика ју је топло поздравила...“ Певала је и из Бетерфлај.

Г-ђа Попова ће ускоро опет у Пешту, где ће, на свом другом гостовању, певати *Миљон*.

Александар Златковић, члан београдске драме, као Луда у Шекспировом Краљу Лиру, на београдској сцени.

— Снимак: Влад. Бенчића, Београд.

Одговорни уредник Никола Јовановић. Власник „Илустрација“, Београд. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Косовска улица, 11. „Макарије“ А. Д. Земун.